

Hendrik Burger, 'redacteur-gérant' van het Tijdschrift 1904-1913

S.E.van 't Hof

Hendrik Burger (1864-1957) leidde als zesde gerant het Tijdschrift, vóórdat hij internationale faam vergaarde als hoogleraar kno. Hij was meer docent dan onderzoeker en zijn Amsterdamse kliniek werd een internationaal vermaard opleidingscentrum. Hij bepleitte betere overheidszorg voor doofstomme en hardhorende kinderen, en richtte scholen op voor deze groepen. Als productief schrijver leverde Burger meer dan 400 bijdragen aan het Tijdschrift.

Ned Tijdschr Geneeskd. 2007;151:1695-7

Hendrik Burger (1864-1957) studeerde geneeskunde in Leiden en werd in 1890 bevorderd tot arts (figuur). Hij had de Hoogere Burger School (HBS) gevolgd en daarom werd hem de toegang tot de academische promotie ontzegd. Burger bezocht voor studie Berlijn en Wenen, en promoveerde in 1891 summa cum laude in Freiburg, Duitsland, op een kno-onderwerp.¹

In 1891 werd hij inwonend assistent in het Amsterdamse Binnengasthuis, op de afdeling Keel-, Neus- en Oorzakten. Een jaar later vestigde hij zich als specialist en verwierf hij een privaatspecialiteit in de laryngologie. Datzelfde jaar al publiceerde hij 13 stukken in het Tijdschrift, het begin van een niet aflatende stroom artikelen. Zijn schrijftalent was al gebleken in zijn studietijd. Enkele jaren later volgde hij P.K.Pel op als hoofd van de gemeentelijke polikliniek voor keelziekten, waar het aantal patiënten in het eerstvolgende jaar al verdrievoudigde.¹

In 1899 mengde Burger zich in een actueel debat: de intrede van vrouwelijke artsen in de Amsterdamse gasthuizen.² Het Wilhelmina Gasthuis weigerde een vrouw als assistent-geneesheer omdat zij wellicht 'ongepaste' werkzaamheden zou moeten verrichten in de zogenaamde 'wachtkamerdienst', een voorloper van de Eerste Hulp. Het ziekenhuis was onderdeel van de toen nog gemeentelijke universiteit. Gemeenteraadslid dr.Voûte diende een voorstel in om vrouwen toe te laten. Burger verkondigde in het Tijdschrift dat vrouwelijke artsen goed werk konden verrichten, maar hoe kon men aan hen de behandeling overlaten van bepaalde precare aandoeningen bij mannen, zoals parafimose?^{3 4} Aletta Jacobs, de eerste Nederlandse vrouwelijke arts, verwierp dit 'kieschheidsbezwaar' echter: dergelijke aandoeningen kwamen zeer weinig voor en konden gemakkelijk door mannelijke artsen worden afgehandeld.⁵ Burger reageerde nogmaals in het Tijdschrift, maar vergeefs. Nog hetzelfde jaar werden vrouwelijke artsen in de gasthuizen aangenomen.^{2 3}

In 1905 werd Burger buitengewoon hoogleraar kno-heelkunde aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Daarmee kreeg hij als eerste in Nederland een zelfstandige kno-kliniek, in het Binnengasthuis, met 20 bedden en een operatiekamer.⁶ Elders werd kno-heelkunde uitsluitend door privaatspecialisten gedoceerd en was het vak ondergebracht bij andere afdelingen. Soms werd dan een middag per week een operatiekamer voor kno-klachten beschikbaar gesteld, zoals mij werd meegedeeld door prof.dr.E.H.Huizing, emeritus hoogleraar kno-heelkunde, die beschikte over Burgers persoonlijk archief. Kno-geneeskunde maakte nog geen deel uit van het artsexamen en Burger herinnerde zich in zijn afscheidscollege dan ook de matige studentenbelangstelling in het begin.⁶

Dat veranderde. Burger was een goed docent, behandelaar en organisator. Na de opwaardering van kno door het academisch statuut in 1921 was hij gewoon hoogleraar geworden. Zijn *Leerboek der ziekten van ooren, neus, mond, keel en slokdarm*, oorspronkelijk uit 1918, werd tot aan 1956 8 keer bewerkt en herdrukt voor nieuwe generaties studenten.¹

Zijn kliniek groeide uit tot een internationaal bekend opleidings- en behandelcentrum. Die faam dankte Burger niet aan onderzoek, maar vooral aan zijn langdurige secretarispenningsmeesterschap van de Nederlandse kno-vereniging. Hierdoor speelde hij, volgens Huizing, een belangrijke rol in de Nederlandse en internationale kno-heelkunde. In 1935 mocht hij de kliniek opnieuw inrichten, nu met 60 bedden. De polikliniek ontving rond dat jaar zo'n 4000 nieuwe patiënten.⁶

Burgers werk leidde tot verschillende gastdocentschappen, vriendschap met grote buitenlandse artsen, lidmaatschappen en erelidmaatschappen van buitenlandse medische verenigingen. Hij ontwikkelde een speciale relatie met Zweden, waar hij in 1920 gastcolleges gaf. Hij publiceerde erover in 5 'Zweedsche brieven' in het Tijdschrift.¹

Doofheid en hardhorendheid bij kinderen hadden Burgers speciale belangstelling. In het Tijdschrift schreef hij in 1912 verschillende pleidooien voor 'Overheidszorg voor het onderwijs aan gebrekkige kinderen'. Hiertoe rekende hij onder andere de leerplicht, die destijds niet gold voor deze

Mw.dr.S.E.van 't Hof, freelance onderzoeker, Vossiusstraat 31, 1071 AG Amsterdam (svthof@hotmail.com).

Hendrik Burger (1864-1957), 'redacteur-gérant' van het Tijdschrift 1904-1913, geschilderd door L.Goudman.

kinderen.⁷ In 1910 had hij in Amsterdam de Doofstommen-school opgericht, in 1914 volgde de School voor Slecht-horenden. Deze laatste werd, nadat hij in 1948 als voorzitter van het bestuur ervan terugtrad, naar hem vernoemd.¹ Er werd een Polygoonfilmje gemaakt van de school, dat in 1949 in de bioscopen draaide.⁸

Ondanks zijn internationale werkerterrein was Burger een nationalist en een aanhanger van het 'Groot-Nederland'-ideaal, dat Vlaanderen en Zuid-Afrika bij Nederland rekende. In het vlugschrift *Het Nederlandsche Schaap* (1927) bepleitte hij een krachtiger opstelling in een geschil met België over het Antwerpen-Rijnkanaal – anders zou de Nederlandse leeuw verworden tot schaap.¹⁷ Zijn nationalisme leidde ook tot een bloemlezing van Stadfriese, Aemelandse en Bildtse letteren in een boek getiteld *Avondrood*. Ook publiceerde hij in 1949 *Leeuwarder Jeugtherinneringen* over zijn middelbare schooltijd in Leeuwarden.¹

In 1904 volgde Burger M.Straub op als eerste redacteur-gerant van het Tijdschrift (de tweede redacteur-gerant, in feite secretaris van de redactie, was sinds 1900 P.Muntendam). Hoewel hij pas 3 jaar lid was van de Vereniging Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde bood hij zichzelf aan toen het onmogelijk bleek een opvolger te vinden voor Straub.⁷ Burger had zich al verdienstelijk gemaakt door met Straub in 1900 de eerste statuten van de Vereniging

te schrijven.⁹ Onder zijn 10-jarig bewind leefde de rubriek 'Oorspronkelijke stukken' op. Ook blies hij de rubriek 'Hoofdartikelen' nieuw leven in, onder meer door er zelf 124 te schrijven. Ze waren volgens een geschiedschrijver 'gewoonlijk overtuigend', maar ook wel van 'een militant karakter' en lokten reacties en conflict uit.⁹ Behalve over kno-onderwerpen schreef Burger over de geneeskunde-opleiding, de aangelegenheden van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (NMG) en medisch-maatschappelijke zaken zoals het ontwerp Ziekte-verzekeringwet uit 1905, de kwakzalverij of de vivisectie. Ook propageerde hij taalzuiverheid: als nationalist verfoeide hij overbodige vreemde termen. In het Tijdschrift kwam zijn aandacht voor taal hem wel op de kwalificatie 'purist' te staan.⁷ In totaal schreef hij meer dan 400 bijdragen voor het Tijdschrift.

Burger bekleedde vele bestuurlijke functies en was zelfs 3 keer voorzitter van de NMG.⁹ Hij stond graag op de voorgrond: op menig jubileum trad hij op als feestredenaar, zo ook bij het 75-jarig bestaan van het Tijdschrift in 1932.¹⁰ Hij kon zelfs ter plekke redevoeringen bedenken. Bij de viering van het 50-jarig bestaan van de UvA in 1927 was Burger rector magnificus en hield hij tussen 11 uur 's ochtends en 4 uur 's nachts zeker 6 officiële en spontane toespraken, steeds toegespitst op het gezelschap waarin hij verkeerde.¹¹

Zijn leerlingen noemden hem een 'buitengewoon veelzijdig begaafde man', een 'legendarische figuur' en een 'vereerde leermeester'. Dat gold niet alleen op intellectueel, maar ook op sociaal gebied: Burger onderhield tot op het laatst in zijn lange leven vriendschappelijk contact met al zijn vroegere leerlingen.¹¹

In zijn afscheidscollege toonde Burger zich gelukkig dat hij de kno-geneeskunde mede had helpen ontwikkelen tot volwaardig specialisme: 'Naast den huisarts (. . .) is onder specialisten de kno-arts de gelukkigste van allen. Het onmiddellijke nut, dat hij sticht, is niet met cijfers te benaderen.'⁶

Belangenconflict: geen gemeld. Financiële ondersteuning: geen gemeld.

Aanvaard op 3 mei 2007

Literatuur

- 1 Gerlings PG. Prof.dr.Hendrik Burger 90 jaar. Ned Tijdschr Geneeskd. 1954;98:3278-80.
- 2 Mooij A. De polsslag van de stad. 350 jaar academische geneeskunde in Amsterdam. Amsterdam: De Arbeiderspers; 1999.
- 3 Burger H. Vrouwelijke assistenten in de gasthuizen te Amsterdam. Ned Tijdschr Geneeskd. 1899;43:338-40.
- 4 Burger H. Vrouwelijke assistenten in de gasthuizen te Amsterdam [ingezonden]. Ned Tijdschr Geneeskd. 1899;43:470-1.
- 5 Jacobs AH. Vrouwelijke assistenten in de gasthuizen te Amsterdam [ingezonden]. Ned Tijdschr Geneeskd. 1899;43:418-20.
- 6 Burger H. Afscheidscollege. Ned Tijdschr Geneeskd. 1935;79:2729-37.

- 7 Valkenburg CT van. Geschiedenis van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde gedurende de tweede halve eeuw van zijn bestaan. Haarlem: De Erven F.Bohn; 1957.
- 8 Ommen B van. Filmpje over de prof.Burger-school te Amsterdam. Ned Tijdschr Geneesk. 1949;93:4262.
- 9 Delprat CC. De geschiedenis van de eerste 50 jaar van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. Amsterdam: Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde; 1932.
- 10 Sluiter E. Derde bijzondere algemeene vergadering der Vereeniging het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. Ned Tijdschr Geneesk. 1932;76:313-32.
- 11 Loghem JJ van. Prof.dr.Hendrik Burger 90 jaar. Ned Tijdschr Geneesk. 1954;98:3280-1.

Abstract

Hendrik Burger, editor-in-chief of the Dutch Journal of Medicine 1904-1913. – Hendrik Burger (1864-1957) became the sixth editor-in-chief of the Journal before gaining international fame as a professor of otorhinolaryngology. He was more a teacher than researcher, and his clinic in Amsterdam became an internationally renowned training centre. He advocated better public healthcare for children who were deaf/mute or had impaired hearing and founded schools for these children. A prolific writer, Burger contributed more than 400 papers to the Journal. Ned Tijdschr Geneesk. 2007;151:1695-7